

БІБЛІОГРАФІЯ

Світлана Гущина

БІБЛІОГРАФІЯ: ПРИВАТНІ ЗАКЛАДИ ОСВІТИ (XX – поч. XX століття)

Наприкінці XX століття в освітньому просторі України з'явилися нові типи навчальних закладів – напівдержавні та приватні заклади. Їх поява була зумовлена потребами часу в спеціалістах нових професій.

Національна система приватної освіти перебуває сьогодні на етапі свого становлення, активних пошуків шляхів розв'язання завдань, що висувуються перед нею учнями, їхніми батьками, суспільством у цілому. З огляду на це, актуалізується звернення до досвіду минулого, зокрема періоду XIX – початку XX століття, коли приватні навчальні заклади набули значного поширення, а накопичені педагогічними колективами цих шкіл напрацювання щодо організації та реалізації навчально-виховного процесу можуть стати у нагоді сучасним науковцям і вчителям-практикам.

Через причини ідеологічного та політичного характеру діяльність приватних навчальних закладів протягом досить тривалого часу не набула ґрунтовного опрацювання. Мета нашої роботи полягає у введенні в науковий обіг матеріалів, що висвітлюють становлення та розвиток приватної галузі освіти в XIX – на початку XX століття.

Історіографія становлення приватної освіти представлена загальними працями з історії освіти, педагогіки, науково-педагогічною літературою, довідковими та статистичними виданнями, законодавчими документами, що регулювали діяльність приватних закладів, окремими дослідженнями проблеми, дисертаціями, а також архівними матеріалами, що зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у м Києві та Державного архіву Черкаської області.

До початку XX століття освітня галузь пройшла складний шлях становлення та розвитку. Зрушення, що відбулися в системі освіти протягом XIX – початку XX століття знайшли своє відображення в тогочасних дослідженнях. У контексті цих змін висвітлювався й розвиток приватної галузі.

Серед загальних праць з історії освіти можна виділити праці, що висвітлювали становлення освітньої галузі на землях сучасної України.

Діяльність приватних закладів знайшла своє відображення в дослідженнях з історії жіночої освіти, оскільки ця галузь (від дошкільної до вищої) своєму розвитку завдячує приватній ініціативі. Становлення професійної освіти також відбувалося за сприяння приватних закладів, які швидше реагували на запити часу й готували фахівців за новими спеціальностями.

Тривалий час діяльність приватних закладів освіти залишалася поза

увагою дослідників. У загальному вимірі історико-педагогічних досліджень з проблем освіти більшість з них присвячувалася державним навчальним закладам. Не брався до уваги той факт, що у дореволюційний період існувала значна кількість шкіл, створених завдяки приватній ініціативі, які заперечували канони старої школи і намагалися будувати навчально-виховний процес на відмінних від державних гімназій засадах. Виняток становлять лише роботи Михайлової М.В., в яких вона дає досить розгорнуту характеристику приватного шкільництва на території Росії. Науковець робить спробу виявити спільне та відміне в діяльності приватних та середніх навчальних закладів.

Значний інтерес до питань приватної освіти спостерігається в 90-х роках ХХ століття, що зумовлений був появою нових позабюджетних навчальних закладів. Зміни, що відбувалися в державі вплинули й на тематику проблем з історії педагогіки, що сприяло появі досліджень, в яких висвітлювалася діяльність громадських та приватних закладів освіти.

Серед історіографії приватної освіти окрему групу становлять архівні матеріали, представлені звітами директорів, засновників закладів, інспекторів, що контролювали їх діяльність, результатами ревізій, екзаменаційними роботами учнів приватних закладів, листуванням з попечителем Київського учбового округу. Опрацювання звітів забезпечує науковців фактичним матеріалом про кількість дітей в закладі, їх вік, поділ їх за статтю, віросповіданням, класовою приналежністю, а також про вчителів, що забезпечували навчально-виховний процес. Крім статистичних відомостей архівні джерела дають можливість прослідкувати стан виконання навчальних програм, нововведення які в них вводилися.

Проведений аналіз історико-педагогічних та сучасних джерел з проблеми приватного шкільництва засвідчує, що найбільшого висвітлення ці питання набули у період їх безпосередньої діяльності, коли засновники, члени педагогічних рад, вчителі зверталися до висвітлення тих чи інших проблем, пов'язаних з діяльністю цієї ланки освіти. В останні роки також спостерігається поживлення інтересу до приватних навчальних закладів. Дослідники звертаються до вивчення досвіду минулого як передумови виявлення фактів, які могли б прислужитися в умовах сьогодення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аніщенко О. Розвиток професійної освіти жінок в Україні (у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.): Дис. ... канд. пед. наук. – К., 2001.
2. Аристов Состояние образования в царствование Александра I-го. – Б. м. и. г. и.
3. Астахова В.И. Методологические материалы к разработке концепции развития частных вузов Украины в предстоящем десятилетии. / Ассц. учеб. заведений не бюджет. финансирования Украины; Нар. Укр. акад. – Х., 2000. – 16 с.
4. Бунге Н.А. К вопросу о народном образовании в России. – К., 1901. – 50 с.

5. Благотворительные учреждения Комерции Советника, потомственного почетного гражданина г. Киева Михаила Парфентьевича Дегтерева и Приют потомственной почетной гражданки Елизаветы Ивановны Дегтеровой за 10-летие (1902-1912 гг.). – К., 1913. – 275 с.
6. Вечерние высшие женские курсы в Киеве 1907-1908 год. – К., 1907.
7. Вісковатов Д.А. Несколько слов о женской школе частной инициативы. – Одесса, 1916.
8. Групповая организация занятий и индивидуализация обучения в передовых русских школах начала XX века // Новые исследования в педагогических науках. – 1967. – № 10.
9. Двадцать шестое мая 1899 г. в Киевской 1-ой мужской и Киевской женской А.Т. Дучинской гимназии. – К., 1899. – 104 с.
10. Двадцатипятилетие частной женской А.Т. Дучинской гимназии, основанной В.Н. Ващенко-Захаренко. – К., 1903.
11. Десятилетие Киевской рисовальной школы. (1875-1885). – К.: Тип. Л.Г. Даниловой, 1885.
12. Добрянський І.А., Постолатій В.В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України. (кінець XIX – початок XX ст.) – Кіровоград, 1998.
13. Доманицкий В. К истории частных пансионов в Киевской губернии в начале XIX века // Киевская старина. – 1900. – № 6.
14. Елисеев А. Программы и правила всех классов мужских гимназий и прогимназий Министерства народного просвещения. – Одесса, 1910.
15. Зинченко Н. Женское образование в России. Исторический очерк. – С.-Пет., 1901.
16. Инструкция ремесленной школы Киевского Благотворительного Общества. – Киев: Тип. С.В. Шульженко, 1900. – 82 с.
17. Исторический очерк русской школы // Сост. В.В. Григорьев. – М., 1900.
18. История Киевского Института благородных девиц. 1838-1888 / Сост. М.М. Захарченко. – К.: Тип. С.В. Кульженко, 1889. – 164 с.
19. Киево-рисовальная школа 1875-1901. Воспоминания старого учителя. – К.: 1907. – 77 с.
20. Киевские вечерние высшие женские курсы А.В. Жекулиной. – К.: Типография С.П. Слюсаревского, 1911.
21. Киевские высшие женские курсы. Учебные планы историко-филологического факультета. – К.: Просвещение, 1907.
22. Ключев И. Реформа системы народного образования в Государственной Думе. Проект реформы средней школы // Русская школа. – 1911. – № 5.
23. Коляда Н.М. Розвиток недільних шкіл в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): Дис. ... канд. пед. наук. – Умань, 2003. – 254 с.
24. Краткие статистические сведения по подведомственным Департаменту земледелия сельскохозяйственным учебным заведениям. Сведения к 1 января 1914 г. – Петроград, 1914. – 129 с.
25. Левицкий О. Из жизни учебных заведений Юго-Западного края. – К., 1906.

26. Лихачова Е. Материалы для истории женского образования в России (1086-1856). – С.-Пет., 1899.
27. Лихачова Е. Материалы для истории женского образования в России (1856-1880). – С.-Пет., 1901.
28. Лубенец Т. Закон о частных учебных заведениях, классах и курсах МНП, с приложением Закона об изменении некоторых узаконений о частных мужских и женских гимназиях, прогимназиях и реальных училищах. – К.: Книгоиздательство И.И. Самоненко, 1915.
29. Максин И.М. Очерк развития промышленного образования в России 1888-1908. – С.-Пет.: Спб, 1909.
30. Материалы для нового Положения о женских училищах министерства народного просвещения. Записка о женском училище А.С. Воронова // Журнал министерства народного просвещения. – 1865. – Т. 125.
31. Мединский Е.Н. Внешкольное образование, его значение, организация и техника. – М., 1918. – 292 с.
32. Народные школы в Юго-Западном крае. Очерк их учреждения, устройства и современного состояния / Сост. И. Барсов, 1863.
33. Настольная книга по народному образованию. Законы, распоряжения, правила и пр. по школьному и внешкольному образованию народа / Сост. Г. Фальбороком и В. Чарнолуским. – В 3-х т. – Пет., 1901.
34. Начальное образование и народные училища в Западном крае и в России // Русская школа. – 1860. – № 5. – С. 14.
35. Некоторые вопросы обучения в передовых общественных и частных школах России начала XX века // Новые исследования в педагогических науках. – 1967. – № 9. – С. 106-110
36. О надзоре за частными учебными заведениями (23 сентября 1915 г. № 44263) / Циркуляр Министерства народного просвещения // Русская школа. – 1916. – № 1-3.
37. Опытный подсчёт современного состояния нашего народного образования // Сост. А.Н. Куломзин. – С.-Пет.: Гос. Тип., 1912.
38. Ососков А.В. Начальное образование в дореволюционной России (1867-1917). – М., 1982.
39. Отчет о Бердянских временных земских педагогических курсах с 10 июля по 10 августа 1914 года. Сост. главным наблюдателем курсов, инспектором народного учения Бердянско-Ореховского района Таврической губернии И. Халипою. – Бердянск: Тип.Ф. Шевченко и К°, 1915. – 34 с.
40. Отчет о состоянии Киевского частного мужского учебного заведения I разряда Ф.Н. Альдингера за I полугодие (с 23 августа 1907 г. по 1 января 1908 г.). – К.: Тип. С.В. Кульженко, 1908.
41. Отчёт попечителя Киевского учебного округа о состоянии учебных заведений округа за 1987 г. – К., 1988.
42. Очерки народов СССР конца XIX – начала XX веков / Под ред. Э.Д. Днепров. – М., 1991.
43. Очерки по истории русской педагогики / Сост Демков М.И. – М., 1909.

44. Михайлова М.В. Передовые школы нового типа, созданные общественной и частной инициативой в России в начале XX века: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1966. – 20 с.
45. Перетятко О. Ідеї реформаторської педагогіки в діяльності приватних початкових та середніх шкіл Харківської губернії (1890-1917). – Дис. ... канд. пед. наук. – Суми, 2001.
46. Перминов В.В. Киевские технические курсы (для лиц обоего пола). – К., 1911. – 24 с.
47. Подробный сборник сведений об учебных заведениях и курсах, подготовляющих к практической (профессиональной) деятельности. Средние и низшие казенные учебные заведения; частные учебные заведения и курсы. – С-Петербург, 1911. – 438 с.
48. Полный сборник правил и программ высших, специальных и профессиональных мужских и женских учебных заведений в России, правительственных и частных // Сост. Воротинцев, Пожыдаев. – С-Петербург: СПБ, Городская Типография, 1907. – 202 с.
49. Португалов А.В. Толковые программы и правила женских гимназий. – К.: Книгоизд И.И. Самоненко, 1916. – 128 с.
50. Правила и программы Киевского коммерческого училища, состоящего в ведении Министерства финансов, основанного Киевским купеческим обществом. – К., 1898.
51. Празднование 25 летнего юбилея 1-ой Киевской частной женской А.Т. Дучинской гимназии, основанной В.Н. Ващенко-Захаренко. – 20-23 октября 1903 г. – Киев: Тип. Петра Барского, 1904 г. – 36 с.
52. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант. Монография / Под. общ. ред. В.И. Астаховой. – Харьков, 2000. – 458 с.
53. Родительские организации в средней школе // Русская школа. – 1915. – № 7-8. – июль – август.
54. Самойленко Г.В., Самойленко О.Г., Самойленко С.Г. Розвиток освіти та науки в Ніжині в XVII – XX столітті: Нариси культури. – Ніжин, 1996.
55. Сборник постановлений и распоряжений по женским гимназиям и прогимназиям МНП за 1870-1903 гг. / Сост. Д. Кузьменко. – Смоленск: Типография П.А. Силина, 1904. – 436 с.
56. Свод законоположений и распоряжений о частных училищах и домашнем обучении. – К.: Изд. неофиц. 1891. – 350 с.
57. Сейко Н.А. Педагогічні та етносоціологічні засади розвитку польського шкільництва на Волині-Житомирщині у 1905-1938 рр.: Дис. ... канд. пед. наук. – К., 1999.
58. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. – 255 с.
59. Сірополко С. Історія освіти в Україні. – К: Наук. думка, 2001.
60. Сухенко Т.В. Середня жіноча освіта в Україні (XIX – початок XX ст.). Дис. ... канд. пед. наук. – К., 2001.
61. Тітов Х. Стара вища освіта в Київській Україні XVI – поч. XIX століття. – К., 432 с.

62. Толковые программы и правила женских гимназий. – К.: Книгоиздат И.И. Самоненко, 1916. – 118 с.
63. Удовицька Т.А. Громадські і приватні вищі навчальні заклади в Україні (наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. істор. н., 07.00.01 / Харківський Національний університет. – Х., 2002.
64. Украинская старина. Материалы для истории украинской литературы и народного образования Г.П. Данилевского. – Харьков: Изд. Заленского и Любарского, 1866. – 404 с.
65. Устав Женской торговой школы Общества распространения низшего коммерческого образования в г. Киеве. – К.: Тип. И.И. Чополова, 1898.
66. Училища, образовавшиеся на Юге в последнее время // Основа. – 1861. – № 6.
67. Чарнолуцкий В. Частная инициатива в деле народного образования. – Санкт-Петербург, 1910.
68. Частные учебные заведения. – Б. м. и. г. и.
69. Чумиков А. Мысли об устройстве женских училищ в губерниях // Журнал для воспитания. – 1857. – Т. 1. – № 3, 4.
70. Школа чистописцев, существовавшая в Полтаве // Киевская старина - 1903. – № 5.
71. Шмид Е. История средних учебных заведений в России. – С.-Пет., 1878. – 658 с.
72. Эрн Ф. Об отношении государства и общества к средней школе // Русская школа. – 1911. – № 10.

Архівні матеріали

Матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Києві (далі – ЦДАК України)

1. Бумаги, принятые к руководству (5 стол). – ЦДАК України, ф. 707, оп. 259 (1916), спр. 80, ч. 1, арк. 1-179.
2. Ведомости о школах для детей крестьянских при 3-ей части Сквирского благочиния. – ЦДАК України, ф. 127, оп. 798 (1860), спр. 106. – 8 арк.
3. Ведомость о состоянии средних учебных заведений Полтавской губернии. – ЦДАК України, ф. 707, оп. 3113 (1918 – 1919), спр. 15. – 161 арк.
4. Ведомость о состоянии частных учебных заведений округа. Подольской, Полтавской и Черниговской губерний за 1907-1908 учебный год. – ЦДАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 35а. – 97 арк.
5. Дело об урегулировании благотворительных учреждений в Киевской губернии. – ЦДАК України, ф. 442, оп. 661 (1908-1909), спр. 273. – 30 арк.
6. Дело управления Киевского учебного округа. – ЦДАК України, ф. 707, оп. 229 (1915), спр. 241б. – 70 арк.
7. Дело управления Киевского учебного округа. О преобразовании частного женского учебного заведения 2-ого разряда, содержащееся в

- г. Умани А.В. Левицкою в женскую 4-х классную прогимназию. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 71 (1905), спр. 41. – 312 арк.
8. Дело канцелярии г. Попечителя Киевского учебного округа. О выдаче денежных пособий содержательницам частных женских пансионеров Е. Чернышевой, Д. Петрушевой, Шетциль и Рогге. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 87 (1872), спр. 5611, арк. 1-4.
 9. Дело о ревизии Золотоношской прогимназии В. Тутолмина. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 99. – 108 арк.
 10. Дело о ревизии Киевской частной гимназии В.П. Науменко (есть работа по арифметике ученика III класса гимназии Рыльского Максима. – арк. 36). – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 99. – 148 арк.
 11. Дело об Обществах и Союзах, утверждённых на основании закона 4 марта 1906 года. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 636 (1912), спр. 647, арк. 160-165.
 12. Дело по ходотательству бывшего директора частного коммерческого училища Э.А. Рокталера в г. Варшаве штатского советника Сергея Браиловского о разрешении ему открыть в г. Умани коммерческое училище. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 659 (1906), спр. 113, арк. 1-7.
 13. Дело Канцелярии г. Попечителя Киевского учебного округа. С ведомостями о состоянии Белоцерковской гимназии. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 17 (1851), спр. 48. – 33 арк.
 14. Дело управления Киевского учебного округа. Киевские общеобразовательные курсы при гимназии Л. Жука. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 86 (1918), спр. 291, арк. 1-6.
 15. Дело управления Киевского учебного округа. Об открытии в Звенигородке И. Авруниным 7-классного училища. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 85 (1917), спр. 184, арк. 1.
 16. Дело управления Киевского учебного округа о пожертвованиях в пользу народных училищ. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 227, спр. 61, арк. 1-43.
 17. Дело управления Киевского учебного округа по совету при попечителе. О разрешении статскому советнику Луке Жуку открыть в г. Киеве частную мужскую 4-х классную прогимназию с правами правительственных. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 286 (1906), спр. 18, арк. 1-58.
 18. Дело управления с перепиской по разным предметам. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 163 (1913), спр. 16, арк. 1-222.
 19. Дело управления Киевского учебного округа. О Гайсинской частной женской прогимназии госпожи Курчинской. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 163 (1913), спр. 52. – 26 арк.
 20. Дело управления Киевского учебного округа. О командировании депутатов от учебного округа для присутствия на испытаниях зрелости в частных полных гимназиях. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 164, спр. 33а. – 136 арк.
 21. Дело управления Киевского учебного округа. О назначении и увольнении служащих Киевской гимназии М.Ф.Стельмашенко. – ЦДІАК

- України, ф. 707, оп. 73 (1907), спр. 30. – 364 арк.
22. Дело управления Киевского учебного округа. О рассмотрении руководств, изданных учителями и другими лицами, равно о применении их в учебных заведениях. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 87 (1883-1884), спр. 6543. – 56 арк.
 23. Дело управляющего Киевского учебного округа. Об открытии, закрытии, преобразовании частными лицами училищ. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 87 (1887-1893), спр. 6768. – 130 арк.
 24. Дело управления Киевского учебного округа по вопросу о применении ст. 1472 и 1694 Свода законов т. XI ч. II, изд. 1893 к учебным заведениям, содержимым частными лицами. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 149 (1898), спр. 49, арк. 1-14.
 25. Дело управления Киевского учебного округа по народному образованию. Об открытии в имении барона О.Р. Штенгель – Городке Ровенского уезда Волынской губернии на собственные его средства 2-х классового сельского училища. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 226 (1898), спр. 54. – 54 арк.
 26. Дело управления Киевского учебного округа. С отчётами директоров и инспекторов народных училищ об осмотре учебных заведений подведомственных им. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 225 (1882), спр. 28, арк. 1-38.
 27. Докладная записка о ревизии и состоянии коллегии Павла Галагана в г. Киеве. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 164 (1914), спр. 412. – 11 арк.
 28. Докладная записка о ревизии и состоянии Киевской частной гимназии А.И. Степовича и материалы к ней. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 163 (1913), спр. 317. – 20 арк.
 29. Канцелярия Киевского, Подольского и Волынского генерал-губернатора. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 34 (1857), спр. 96, арк. 1-2.
 30. Канцелярия Г. Попечителя Киевского учебного округа. Циркулярные распоряжения по округу. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 6 (1840), спр. 33. – 25 арк.
 31. Копии циркулярных распоряжений Попечителя Киевского учебного округа. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 256, спр. 265а. – 325 арк.
 32. Материалы подготовки уездных съездов по выборам в земские учреждения. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 637 (1907), спр. 545.
 33. Ніжинські приватні історико-філологічні ВЖК курси П.В. Тихомирова. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 84 (1916), спр. 45. – 70 арк.
 34. О дозволеніи дочери полковника девице Анне Венгравиус открыть в г. Умани частную женскую школу на степени приходского училища – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 28 (1862-1868), спр. 263, арк. 1-15.
 35. О Киевской частной мужской гимназии Дудки-Степовича. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 164 (1914), спр. 46. – 163 арк.
 36. О командировании депутатов на испытание зрелости в гимназии Н.И. Петра, Г.В. Валькера и окончательных испытаниях в реальном училище Г.Л. Валькера. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 47.

47 арк.

37. О производстве испытаний в частной женской прогимназии В. Захаренко в Каневе в присутствии депутата от учебного округа в 1913 году. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 163 (1913), спр. 123. – 63 арк.
38. О разрешении закрыть содержимое в г. Умани еврейское училище 3-го розряда для мальчиков и открыть таковое же в м. Ильинцах Юдке Каплану. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1904-1911), спр. 327. – 25 арк.
39. О разрешении открыть в г. Умани школу новых иностранных языков для детей обоого пола Анне Георгиевне Сусалиной (Ур. графине Де-Ля-Барт). – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1904-1906), спр. 348. – 21 арк.
40. О расстроеном положении образцового женского пансиона содержащегося С. Кавецкою в г. Каменце. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 11 (1845-1847), спр. 365. – 51 арк.
41. О ревизии Киевской частной женской гимназии А.А. Бейтель. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 74а. – 204 арк.
42. О ревизии частных женских учебных заведений г. Острога. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 104. – 11 арк.
43. Об образовании комиссии из числа преподавателей для выяснения вопросов, связанных с правильной постановкой преподавания химии в реальных училищах. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 26. – 20 арк.
44. Об открытии в г. Киеве на средства советника В.П. Науменка мужской гимназии с правами правительственной гимназии. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 71 (1907-1911), спр. 38. – 170 арк.
45. Об открытии в городах Бари, Умани, Каневе и других местах училищ. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 34 (1857-1869), спр. 1415, арк. 1-219.
46. Об открытии частных учебных заведений, о надзоре за ними. О назначении и увольнении учителей. Протоколы заседаний педагогических советов учебных заведений. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1901), спр. 170. – 180 арк.
47. Об учреждении в г. Прилуках частного реального училища. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1908), спр. 37а. – 11 арк.
48. О Винницкой частной женской гимназии госпожи Драгановой (гимназия с правами для учащихся). – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 167 (1914), спр. 47. – 101 арк.
49. О назначении и об увольнении личного состава служащих в гимназии Дучинской А.Т. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 80 (1912), спр. 256, арк. 1-15.
50. Отчет женской гимназии г. Черкасс Киевской губернии за 1907 год. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 159 (1907), спр. 139.
51. Отчет о состоянии 3-х классного комерческого училища, учрежденного П.М. Натансоном в Киеве за 1898-99 уч.год. – ЦДІАК України, ф. 442, оп. 630 (1900), спр. 385, арк. 57-72.
52. Отчет о состоянии Уманской прогимназии за 1887-88 учебный год. –

- ЦДІАК України, ф. 707, оп. 87 (1888), спр. 6798, арк. 1-17.
53. Отчет о состоянии частной женской гимназии Э.Ф. Янета ведомства МНП за 1882. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 87 (1884), спр. 6604. – 15 арк.
 54. Отчет председателя пед.совета Киевской женской гимназии А.А. Бейтель. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 149, спр. 49, арк. 1-6.
 55. Отчет технического училища г. Умани Киевской губернии за 1916 год. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 300 (1917), спр. 188. – 47 арк.
 56. Переписка с частной женской прогимназией Левицкой А.В. в г. Умани по вопросам реорганизации прогимназии в гимназию, о дополнительном 8 классе о личном составе, характеристики учащихся. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1905), спр. 429, арк. 1-126.
 57. По прошению жены штабс-капитана Суходубовской О. о разрешении открыть в г. Умани Киевской губернии частное женское училище 2 разряда. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1901-1902), спр. 203. – 14 арк.
 58. По ходотайству Бордычевской В. о разрешении открыть в г. Умани частное училище 3-его разряда для детей обоего пола. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1898-1904), спр. 50. – 13 арк.
 59. По ходотайству Гамбарг М.П. о разрешении открыть в г. Умани частное женское начальное еврейское училище. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1899-1903), спр. 90. – 34 арк.
 60. По ходотайству Гершенгорн Э.И. о разрешении открыть в г. Умани частное женское учебное заведение (1914). – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1914), спр. 478. – 28 арк.
 61. По ходотайству Грильеской Л.Ф. о разрешении открыть в г. Умани частное начальное училище для детей обоего пола. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1905), спр. 406. – 6 арк.
 62. По ходотайству действительного штатского советника В.И. Петра о разрешении ему открыть в Киеве частную мужскую гимназию. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 153 (1902), спр. 58. – 56 арк.
 63. По ходотайству директора Киевской мужской гимназии М.А. Стельмашенко пред Попечительным советом женской гимназии М.Ф. Стельмашенко о выдаче из казны ссуды в сумме 100000 рублей для постройки здания для названного учебного заведения. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 195 (1909), спр. 121. – 4 арк.
 64. По ходотайству домашней наставнице Кротиц Е. о разрешении открыть в г. Умани частное мужское училище 2-го разряда. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1902), спр. 246. – 5 арк.
 65. По ходотайству дочери священника Леопович Ю. о разрешении открыть в г. Умани частное училище 3-го разряда для детей обоего пола. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1902-1903), спр. 212. – 17 арк.
 66. По ходотайству Казаринского А. о разрешении ему открыть в г. Умани частное мужское начальное еврейское училище и вечерний класс при нём. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1897-1903), спр. 14. – 16 арк.

67. По ходотайству Казаринской М.Э. о разрешении открыть в г. Умани частное женское еврейское училище. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1905), спр. 428. – 8 арк.
68. По ходотайству Коплановской о разрешении открыть в г. Умани частное женское училище 2-ого разряда. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1898 г.), спр. 46. – 9 арк.
69. По ходотайству Масс Н. о разрешении ей открыть в г. Умань частное женское начальное училище. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1898), спр. 36. – 3 арк.
70. По ходотайству учителя приготовительных классов Уманской гимназии Андриана Назаревского о разрешении ему открыть в г. Умани частное мужское училище 2 розряда. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 317 (1902), спр. 205. – 19 арк.
71. Попечителю Киевского учебного округа. О выдаче Е.Д. Белицкому удостоверения о политической благонадежности и о разрешении открыть ему в Золотоноше Полтавской губернии мужскую гимназию с правами для учащихся. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 167 (1917), спр. 166, арк. 1-6.
72. Производство испытаний в частной женской прогимназии Е.И. Чириковской за 1909 год. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 247 (1909), спр. 166. – 221 арк.
73. Распоряжение Господина Попечителя Киевского учебного округа об открытии полноправной гимназии в Умани. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 85 (1917), спр. 116, арк. 1-3.
74. С ведомостями о частных учебных заведениях, находящихся в Киевском учебном округе. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 19 (1853), спр. 60. – 55 арк.
75. С ведомостями о частных учебных заведениях находящихся в Киевском учебном округе. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 28 (1862), спр. 32. – 62 арк.
76. Циркуляр по управлению народными училищами Волынской губернии. Именной Высочайший указ об утверждении временных правил о взысканиях за открытие и содержание тайных школ в Северо и Юго-Западном крае. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 296 (1892), спр. 68, ч. 1, арк 1-157.
77. Секретные отчеты о состоянии мужских гимназий за 1912 и 1913 годы. – ЦДІАК України, ф. 707, оп. 163 (1913), спр. 116б. – 117 арк.

Матеріали державного архіву Черкаської області (далі – ДАЧО)

1. Сведение о состоянии училищ, содержащихся частными лицами и переписка с ними по этому вопросу. Январь 1910 – ноябрь 1910. – ДАЧО, ф. 120, оп. 120 (1910), спр. 1, арк. 1-19.
2. Отношение управления Киевского учебного округа о выдаче пособия в 300 руб.содержательнице пансиона в Черкассах Е. Летц. – ДАЧО, ф. 707, оп. 8, спр. 528. – 5 арк.

3. Списки школ по Черкасскому уезду. – ДАЧО, ф. 6, оп. 1, спр. 147, арк. 1-2.
4. Отчёт Черкасской городской управы об общих расходах управы за 1912 год. – ДАЧО, ф. 8, оп. 1, спр. 492, арк. 1-3.